

Yhteinen maailmanperintöme Vårt gemensamma världsarv

Sisälllys

Esipuhe	2
Maailmanperintöalue ja luonnonsuojelu	4
Merenkurkun saaristo ja Korkea Rannikko – yksi maailmanperintökohde	6
Mitä maailmanperintösopimuksella tarkoitetaan?	8
Kuka hoitaa maailmanperintöämme?	10
Merenkurkun saariston visio	12
Geologia ja luonto	14
Miten maailmanperintöä suojellaan?	18
Tutkimus ennen ja nyt	20
Maailmanperintö tunnetuksi!	22
Koulusta maailmanperintökoulu	24
Oletko sinä maailmanperintölähettiläs?	26
Kulttuuri – osa maailmanperintöä	28
Tee löytöretki lähimaastoon!	30
Aloita retkesi täältä	32
Yhteystiedot	34
Merenkurkun saariston käyntikohteet	35

Innehåll

Förord	2
Världsarvsområdet och naturskydd	4
Kvarkens skärgård och Höga Kusten – ett världsarv	7
Vad betyder världsarvskonventionen?	9
Vem sköter världsarvet?	11
Visionen för Kvarkens skärgård	13
Geologi och natur	15
Hur skyddas världsarvet?	19
Forskning förr och nu	21
Gör världsarvet synligt!	23
Bli en världsarvsskola!	25
Är du en världsarvsambassadör?	27
Kulturen – en del av världsarvet	29
Se dina hemknutar med nya ögon!	31
Starta din upptäcktsfärd här	33
Kontaktuppgifter	34
Besöksplatser i Kvarkens skärgård	35

Julkaisija / Utgivare: Metsähallitus, Vantaa / Forststyrelsen, Vanda · 2010
Tekstit / Texter: Susanna Ollqvist, Nina Överholm
ISBN 978-952-446-835-0 (nid./häftad), 978-952-446-836-7 (pdf)
Ulkoasu / Layout: Reaktori
Painotyö / Tryckarbete: Fram, Vaasa, 2010
Painos / Upplaga: 35 000 kpl/st.

Esipuhe

Kesellä vuoden 2006 kesähelteitä Unesco julisti Vilnan kokouksessaan kivikkoisen saaristomme koko maailman maailmanperintökohteeksi. Kyläläisten, maanomistajien, tutkijoiden ja viranomaisten tehtäväksi tuli hallinnoida yhteistä perintöämme tulevia sukupolvia silmällä pitäen. Tällä hetkellä maailmanperinnön parissa työskentelee lukuisia henkilöitä, ja usealla eri rintamalla on alkanut tapahtua. Merenkurkun saaristo on Suomen ensimmäinen ja tähän mennessä ainoa luonnonperintökohde, joten valmiiksi tallattuja polkuja ei ole tarjolla. Metsähallitus on perustanut maailmanperintöneuvottelukunnan koordinoimaan yhteistyötahojen toimintaa alueella. Neuvottelukunta on laatinut maailmanperintöalueelle vision sekä hallinto- ja kehityssuunnitelman, joka käsittää kaikkiaan 91 konkreettista toimenpidettä, joilla pyritään suojelemaan maailmanperintöalueen ainutlaatuisia geologiaa, upeaa luontoa ja elävää kulttuuria.

Käsissäsi on hallinto- ja kehityssuunnitelman lyhennetty versio, jossa on keskitytty maailmanperintöalueen ja sen lähistön asukkaiden kannalta keskeisiin seikkoihin. Toivomme pystyvämme näin välittämään sinulle tärkeimmät tiedot yhteisestä maailmanperinnöstämme ja samalla herättämään uteliaisuutesi. Löydät tästä julkaisusta myös vastauksia mieltäsi mahdollisesti askarruttaviin kysymyksiin.

Förord

Mitt i sommarhettan år 2006 i Vilnius beslöt Unesco att vår steniga skärgård är hela jordens världsarv. Tillsammans ska bybor, markägare, forskare och myndigheter förvalta vårt arv för kommande generationer. Idag är vi många som dagligen jobbar med världsarvet och det händer mycket på alla fronter. Kvarkens skärgård är Finlands första och hittills enda naturarv, så vi kan inte gå långs redan upptrampade stigar för att hitta vägen fram. För att samordna alla regionala aktörer har Forststyrelsen tillsatt en världsarvsdelegation. Delegationen har tagit fram en vision för världsarvet och gjort en förvaltnings- och utvecklingsplan med 91 konkreta åtgärder, som strävar till att värna om världsarvets enastående geologi, fina natur och levande kultur.

I dina händer håller du en kraftigt förkortad förvaltnings- och utvecklingsplan med fokus på de frågor, som är viktigast för invånarna i och kring världsarvet. Vi hoppas att kunna ge dig den viktigaste informationen om vårt gemensamma världsarv och samtidigt väcka din nyfikenhet. Här hittar du förhoppningsvis även svar på något du undrat över.

Kari Hallantie
Metsähallitus/
Forststyrelsen

Olav Jern
Pohjanmaan liitto/
Österbottens förbund

Susanna Ollqvist
Metsähallitus/
Forststyrelsen

Svedjehamnin Saltkaret-näköalatornissa on helppoa tuntea ylpeyttä maailmanperinnöstämme.

I utsiktstornet Saltkaret i Svedjehamn är det lätt att känna stolthet för vårt världsarv.

Suomessa on seitsemän maailmanperintökohdetta

- Suomenlinna
- Vanha Rauma
- Petäjäveden vanha kirkko
- Verlan puuhiomo ja pahvitehdas
- Samallahtenmäen pronssikautinen rökkiöalue
- Struven ketju
- Merenkurkun saaristo

Pohjoismaissa on Korkean Rannikon ja Merenkurkun saariston lisäksi kolme luonnonperintökohdetta ja yksi nk. sekaperintökohde eli kohde, joka on maailmanperintöluettelossa listattu sekä luonnon- että kulttuuriperinnöksi.

Tanska: Ilulissatin jäävuono Grönlannin länsirannikolla tarjoaa dramaattisen luon- toelämyksen, kun valtava Grönlannin jää- tikkö valuu hitaasti kohti merta. Vuono on kuin Merenkurkun saaristo 10 000 vuotta sitten!

Norja: Lounais-Norjassa sijaitsevat Geirangerfjord ja Nærøyfjord, jotka kuuluvat maailman syvimpiin ja pisimpiin vuonoihin. Ne muodostavat upean maiseman jyrkkine seinämineen sekä lukemattomine vesipu- touksineen.

Islanti: Surtseyn saari muodostui 1960- luvulla merenpohjan tulivuorenpurkauksesta. Surtsey on eräänlainen koskematon luonnonlaboratorio, jossa tutkijat pääsevät seuraamaan, kuinka kasvit ja eläimet asut- tavat uuden maan, jossa ihmisen vaikutus on hyvin vähäistä.

Ruotsi: Laponian alue, yksi Länsi-Euroo- pan viimeisistä suurista erämaista, lisättiin maailmanperintöluetteloon sen suuren- moisten vaihtelevien maisemien sekä alueen elävän saamelaisen kulttuuriperin- nön johdosta.

Maailmanperintöalue ja luonnonsuojelu

Världsarvsområdet och naturskydd

- maailmanperintöalueen raja
- världsarvsområdets gräns
- Natura 2000 ja rantojensuojeluohjelma
- Natura 2000 och strandskyddsprogram

Koko Unescon maailmanperintöluettelo on nähtävissä verkkosivustolla <http://whc.unesco.org/en/list> (englanniksi). Luetteloa päivitetään vuosittain.

Hela Unescos världsarvslista finns på webbplatsen <http://whc.unesco.org/en/list> (på engelska). Listan uppdateras årligen.

Finland har sju världsarv

- Sveaborg
- Gamla Raumo
- Petäjävesi gamla kyrka
- Verla träsliperi och pappfabrik
- Samallahtenmäki, gravrösen från bronsåldern
- Struves meridianbåge
- Kvarakens skärgård

I Norden finns det förutom Höga Kusten och Kvarakens skärgård tre naturarv och ett s.k. blandat arv, alltså en plats som skrivits in på världsarvslistan som både naturarv och kulturarv.

Danmark: Ilulissat isfjord på den grönländska västkusten bäddar för en dramatisk naturupplevelse då det väldiga istäcket kalvar isberg som flyter iväg ut till havs. Precis som i Kvarakens skärgård för 10 000 år sedan!

Norge: I sydvästra Norge finns Geirangerfjorden och Nærøyfjorden, som hör till världens djupaste och längsta fjordar. De bildar ett storslaget landskap med branta väggar och otaliga vattenfall.

Island: Ön Surtsey söder om Island bildades på 1960-talet till följd av vulkanutbrott på havsbotten. Surtsey utgör ett orört naturlaboratorium där forskare får följa med hur växter och djur koloniserar nytt land.

Sverige: Laponia, en av Västeuropas sista stora vildmarker, har blivit ett världsarv tack vare variationen i det storslagna landskapet och för att området har en levande samisk kulturtradition.

Merenkurkun saaristo ja Korkea Rannikko – yksi maailmanperintökohde

Suomen ja Ruotsin yhteinen maailmanperintökohde on viralliselta nimeltään *High Coast / Kvarken Archipelago* eli *Korkea Rannikko / Merenkurkun saaristo*.

Kun Unescon maailmanperintökomitea päätti lisätä Merenkurkun saariston maailmanperintöluetteloon, syntyi samalla Ruotsin ja Suomen yhteinen maailmanperintökohde *Korkea Rannikko / Merenkurkun saaristo*. Maailmanperintöstatuksen saimme siksi, että Merenkurkussa maankohoamisilmiö tulee parhaiten esille koko maailmassa.

Korkea Rannikon kumpuileva maisema, sen korkeat saaret, jyrkät rannat, tasaiset kalliot, syvät lahdet ja vuorensinämät ovat täydellinen vastakohta Merenkurkun saaristolle ja sen tuhansille matalille saarille ja lahdille, kivisille luodoille, paksuille maakerroksille ja laajoille lohkarekentille. Yhdessä ne kertovat ainutlaatuisella tavalla miten jääkausi, maan kohoaminen, meren aallot ja talven jäät ovat tuhansien vuosien ajan vaikuttaneet luontoon ja kulttuurimaisemaan.

Korkea Rannikolla maa on viimeimmän jääkauden jälkeen kohonnut 286 metriä merenpinnan yläpuolelle – se on maankohoamisen maailmanennätys! Korkea rannikko on myös paikka, jossa maankohoamisilmiötä on tutkittu ja jossa ilmiön olemassaolo on todistettu.

I Höga Kusten har landet höjts 286 meter över havsytan efter den senaste istiden – det är världsrekord i landhöjning! Höga Kusten är också den plats där landhöjningsfenomenet först studerats och bevisats.

Kvarkens skärgård och Höga Kusten – ett världsarv

Då Unescos världsarvskommitté beslöt att uppta Kvarkens skärgård på listan över världsarv, fick Sverige och Finland samtidigt ett gemensamt världsarv *Höga Kusten / Kvarkens skärgård*. Världsarvsstatusen har vi fått för att området är den plats på jorden, där man bäst kan se landhöjningsfenomenet.

Höga Kustens kuperade landskap med höga öar, branta stränder, slåta klippor, djupa sund och berg i dagen är raka motsatsen till Kvarkens skärgård med sina tusentals låga öar, steniga grynnor, grunda vikar, tjocka jordlager, moränryggar och massiva fält med stenblock. Tillsammans visar de på ett världsunik sätt hur istiden, landhöjningen, vågorna och vinterns isar under tusentals år har påverkat både naturen och kulturlandskapet.

Det officiella namnet på Finlands och Sveriges gemensamma världsarvsområde är *High Coast / Kvarken Archipelago* alltså *Höga Kusten / Kvarkens skärgård*.

Vuosittain Merenkurkun saaristo laajenee 1 km² sen johdosta, että uutta maata kohoaa merenpinnan yläpuolelle. Alueella on myös ainutlaatuisia moreenimuodostumia, kuten laajalle ulottuvat De Geer -moreenit eli niin kutsutut pyykkilautamoreenit.

Varje år växer Kvarkens skärgård med 1 km² då nytt land stiger upp ur havet. Här finns också en sällsynt samling av moränformationer, som till exempel de vidsträckt fälten av De Geer-moräner, så kallade tvättbrädesmoräner.

Mitä maailmanperintösopimuksella tarkoitetaan?

Maailmanperintölogo kuvastaa kulttuuri- ja luonnonperinnön keskinäistä suhdetta. Keskellä oleva nelikulmio on ihmisen luoma muoto ja ympyrä kuvaa luontoa – kaikki riippuu kaikesta. Pyöreä muoto symboloi lisäksi suojelua ja maapalloa.

Världsarvssymbolen visar det ömsesidiga beroendet mellan vårt kultur- och naturarv. Den centrala fyrkanten är en form skapad av människan och cirkeln representerar naturen – och allt hänger ihop. Den runda formen symboliserar också både skydd och jordklotet.

Olet varmasti kuullut puhuttavan YK:n lapsen oikeuksien sopimuksesta ja ihmisoikeussopimuksesta. Sopimus on järein kansainvälinen keino vaikuttaa yksittäisten valtioiden politiikkaan ja on sen ratifioineille valtioille kansainvälisesti sitova. Sopimuksen ratifioinnilla tarkoitetaan sitä, että kunkin valtion eduskunta hyväksyy sopimuksen. Unescon yleiskokous hyväksyi 1972 yleissopimuksen maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemiseksi, jota kutsutaan lyhyesti maailmanperintösopimukseksi. Toisen maailmansodan jälkeen havaittiin kansainvälisen suojelusopimuksen tarve, sillä sota oli tuhonnut paljon arvokkaita kulttuuriaarteita.

Unescon maailmanperintökomitea aloitti toimintansa vuonna 1977. Komiteaan kuuluu 21 eri maan edustajat, ja se kokoontuu kerran vuodessa käsittelemään uusien kohteiden maailmanperintöhakemuksia, päivittämään luetteloa uhanalaisista maailmanperintökohteista ja laatimaan maille ohjeita, kuinka maailmanperintökohteita tulee hallinnoida. Pariisissa sijaitseva maailmanperintökeskus avustaa maailmanperintökomiteaa ja seuraa maailmanperintökohteiden tilaa.

Suomi hyväksyi maailmanperintösopimuksen 1987 ja Ruotsi 1984 ja tällä hetkellä sopimukseen on liittynyt kaikkiaan 187 valtiota. Sopimuksen allekirjoittaneet maat ovat ottaneet itselleen suuren vastuun. Maailmanperintösopimus edellyttää valtioilta sellaista lainsäädäntöä, hallintoa ja koulutusta, joiden avulla voidaan taata oman maan maailmanperintökohteiden säilyminen ja hoito. Maiden tulee myös jakaa tietoa sopimuksesta ja maailmanperintökohteista sekä raportoida säännöllisesti Unescolle maailmanperintökohteiden tilasta.

Jokaisessa maailmanperintökunnassa on virallinen nimeämislatta – Unesco haluaa kiinnittää huomiota alueen ainutlaatuisuuteen ja siihen, että se on saanut korkeimman mahdollisen kansainvälisen kunnianosoituksen. Presidentti ja rauhansovittelija Martti Ahtisaari vihki ylpeästi maailmanperintömme sanoilla: "Eri puolella maailmaa monia maailmanperintökohteita uhkaavat sodat, terrorismi, luonnonkatastrofit ja massaturismi. Ruotsin ja Suomen yhteinen perintö on turvallisisissa käsissä ja uhat näyttävät olevan kaukana."

I varje världsarvskommun finns en officiell inskriptionsplatta – med dem vill Unesco fästa vår uppmärksamhet vid att området är unikt och har fått högsta möjliga internationella utmärkelse. President och fredsmäklare Martti Ahtisaari invigde stolt vårt världsarv med orden "Många av världsarven i andra delar av världen hotas av krig, terrorism, naturkatastrofer och massturism. Sveriges och Finlands gemensamma arv är i trygga händer och hoten verkar vara långt borta."

TUIJA WARÉN

TUIJA WARÉN

Vad betyder världsarvs-konventionen?

Du har säkert hört talas om Förenta Nationernas (FN) barnkonvention och konventionen om mänskliga rättigheter. En konvention är det starkaste internationella verktyget för att påverka enskilda länders politik och de är folkrättsligt bindande för de länder som ratificerat dem. När ett lands riksdag har godkänt en konvention är den ratificerad. Unescos generalförsamling antog 1972 en konvention för skydd av världens natur- och kulturarv, som vi i dagligt tal kallar för världsarvskonventionen. Behovet av ett internationellt skyddsavtal blev uppenbart efter andra världskriget då många värdefulla kulturskatter förstördes.

Unescos världsarvskommitté startade sin verksamhet år 1977. Den består av 21 ledamöter från olika länder. Världsarvskommittén sammankallas årligen för att behandla ansökningar till världsarvslistan, uppdatera listan över hotade världsarv och ge länderna direktiv för hur världsarven ska förvaltas. Världsarvscentret i Paris bistår världsarvskommittén och jobbar med att följa världsarvens tillstånd.

Finland och Sverige godkände världsarvskonventionen 1987 respektive 1984 och hittills har totalt 187 länder anslutit sig till konventionen. De länder som skrivit under konventionen har tagit på sig ett stort ansvar. Världsarvskonventionen kräver att det finns både lagstiftning, förvaltning och utbildning, som garanterar att världsarven i det egna landet bevaras och vårdas. Länderna ska även sprida information om konventionen och världsarven samt regelbundet rapportera till Unesco om världsarvens tillstånd.

Unesco ylläpitää erinomaista maailmanperintösivustoa www.whc.unesco.org. Suomeksi ja ruotsiksi löydät tietoa maailmanperintösopimuksesta opetus- ja kulttuuriministeriön kotisivuilta osoitteesta www.minedu.fi. Kannattaa tutustua myös Nordic World Heritage Foundationin verkkosivustoon www.nwhf.no sekä kansainvälisen luonnonsuojelujärjestön IUCN:n verkkosivustoon www.iucn.org, sillä näillä molemmilla järjestöillä on aktiivinen rooli maailmanlaajuisessa maailmanperintötyössä.

Unesco har utmärkta internetsidor om världsarvet: www.whc.unesco.org. På svenska och finska hittar du information om världsarvskonventionen på undervisnings- och kulturministeriets hemsidor: www.minedu.fi. Det lönar sig också att bekanta sig med Nordic World Heritage Foundation, www.nwhf.no, och den internationella naturskyddsorganisationen IUCN, www.iucn.org, som båda har aktiva roller i det globala världsarvsarbetet.

Maailmanperintösopimuksen tarve kehittyi vähitellen ja käännekohta saavutettiin, kun Egypti vuonna 1959 päätti laajentaa Assuanin patoa. Pato uhkasi peittää veden alle Abu Simbelin temppelit – yhden Egyptin upeista kulttuuriaarteista. Tämän "maailmanperinnön" pelastamiseksi Unesco käynnisti suuren kansainvälisen kampanjan. Sitä lukuun ottamatta, että temppelit jouduttiin lopulta siirtämään padon alta pois, kampanja onnistui erittäin hyvin. Unesco osoitti, että kansainvälisen tuen ja yhteistyön avulla on mahdollista pelastaa koko maailman kannalta merkityksellisiä kulttuuriperintökohteita.

Behovet av världsarvskonventionen växte sakta fram och en vändpunkt kom då Egypten 1959 beslöt att bygga ut Assuandammen. Dammen hotade att sänka templen i Abu Simbel – ett av Egyptens fantastiska kulturarv. För att rädda detta "världsarv" startade Unesco en stor internationell räddningskampanj. Bortsett från att man blev tvingad att flytta kulturarvet var kampanjen oerhört framgångsrik. Unesco visade att med internationellt stöd och samarbete är det möjligt att rädda ett för hela världen betydelsefullt kulturarv.

Kuka hoitaa maailmanperintöämme?

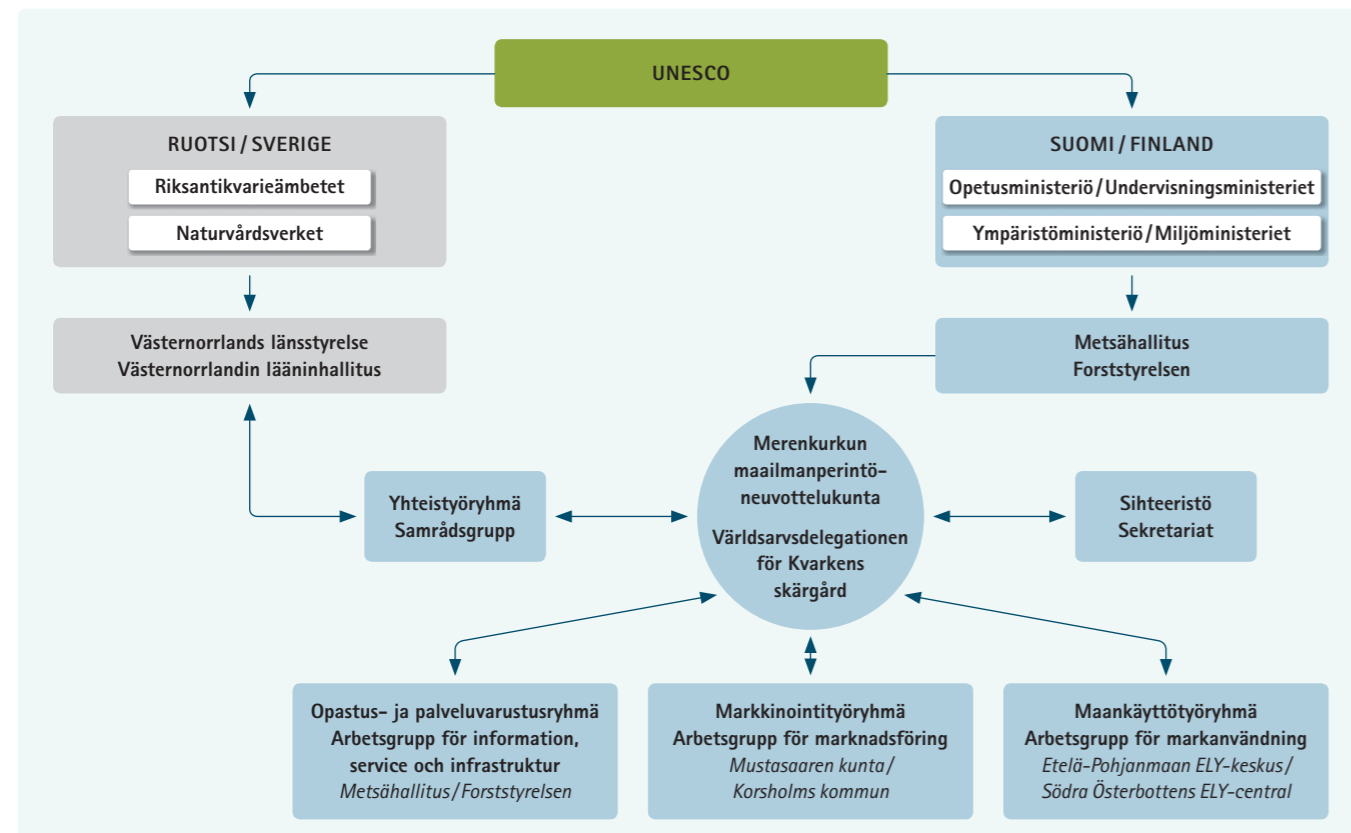
Kaikki valtion viranomaiset ja kunnat ovat velvollisia toiminnallaan suojelemaan ja esittelemään maailmanperintöä maailmanperintösopimuksen mukaisesti. Alueen hyvä hoito ja kehitystyön onnistuminen on kuitenkin viimekädessä kiinni alueen asukkaista ja yrityksistä. Yli 90 % Merenkurkun saariston maa-alueesta on yksityisessä omistuksessa, joko yksityisten omistuksessa tai kylien yhteisomistuksessa. Valtio omistaa lähinnä ulkosaariston luonnonsuojelualueita. Maailmanperintön menestyksekkään hallinnoinnin ja kehittämisen edellytyksenä on hyvin toimiva yhteistyö asukkaiden, elinkeinoelämän, viranomaisten ja poliitikkojen välillä.

Ympäristöministeriö on delegoinut Merenkurkun saariston maailmanperintötyön koordinoimisen Metsähallituksen luontopalveluille, joka on puolestaan kutsunut maailmanperintöneuvottelukuntaan 26 viranomaista ja sidosryhmää. Maailmanperintöneuvottelukunnan tehtävänä on koordinoida valtion, kuntien ja asukkaiden toimintaa maailmanperintöalueella.

Lisätietoja hallinnoinnista saat Merenkurkun saariston hallinto- ja kehityssuunnitelmasta. Metsähallitus laatii vuosittain vuosikertomuksen maailmanperintötyön edistymisestä. Kaikki suunnitelmat ja raportit löydät kätevästi verkkosivustolta www.merenkurku.fi tai voit tilata ne Metsähallituksen Vaasan toimipisteestä, puh. 0205 64 5290.

Korkea Rannikko ja Merenkurkun saaristoa hallinnoidaan niin kansainvälisellä, kansallisella, alueellisella kuin paikallisellakin tasolla. Merenkurkun saaristossa maailmanperintötyö on jaettu useampien eri vastuualueista vastaavien työryhmien kesken.

Förvaltningen av Höga Kusten/Kvarkens skärgård sker på både internationell, nationell, regional och lokal nivå. I Kvarkens skärgård är världsarvsarbetet uppdelat mellan flera arbetsgrupper med olika ansvarsområden.

Vem sköter världsarvet?

Alla statliga myndigheter och kommuner är skyldiga att i sin verksamhet värna om världsarvet i enlighet med världsarvskonventionen. För att lyckas ta hand om och utveckla området på bästa sätt måste alla ta sin del av ansvaret, särskilt invånare och företagare. Över 90 % av landarealen i Kvarkens skärgård är i privat ägo, antingen i enskild ägo eller som byarnas samfällda marker. Staten äger främst naturskyddade områden i den yttre skärgården. En förutsättning för en framgångsrik förvaltning och utveckling av världsarvet är ett väl fungerande samarbete mellan invånare, näringsliv, myndigheter och politiker.

Miljöministeriet har delegerat samordningen av världsarvsarbetet i Kvarkens skärgård till Forststyrelsens Naturtjänster, som i sin tur har sammankallat 26 myndigheter och intressegrupper till en världsarvsdelegation. Världsarvsdelegationens uppgift är att samordna statens, kommunernas och invånarnas verksamhet i världsarvet.

Mer information om förvaltningen hittar du i förvaltnings- och utvecklingsplanen för Kvarkens skärgård. Varje år ger Forststyrelsen ut en behändig årsrapport om hur världsarvsarbetet framskrider. Alla planer och rapporter hittar du enklast på www.kvarken.fi eller så kan du beställa dem från Forststyrelsens kontor i Vasa, tfn 0205 64 5290.

Maailmanperintöalueen opasteita ja luontopolkuja on kehitetty, jotta kaikki löytäisivät helposti tietoa alueen geologiasta, luonnosta ja kulttuurista. Työhön osallistuu monta tahoa: viranomaiset, kunnat, yrittäjät ja maanomistajat.

Skytningen och naturstigarna i världsarvet har utvecklats för att alla lätt ska hitta information om geologi, natur och kultur. Arbetet engagerar många aktörer: myndigheter, kommuner, företagare och markägare.

TUIJA WARÉN

TUIJA WARÉN

Merenkurkun saariston visio vuodelle 2020

Merenkurkun saaristo on geologisten ja maisemallisten arvojensa takia ainutlaatuinen ja laajalti tunnettu maailmanperintökohde, joka tarjoaa asukkailleen viihtyisän ja vetovoimaisen elinympäristön sekä aitoja elämyksiä vierailijoille.

Merenkurkun maailmanperintöneuvottelukunta hyväksyi vision yksimielisesti joulun alla 2007. Visio toimii johtoajatuksena kaikille maailmanperintöalueen toimijoille. Vision laatiminen aloitettiin suurelle yleisölle järjestetyllä seminaarilla ja koko prosessi kesti kaikkiaan vuoden. Seminaarissa oli noin 100 osanottajaa, jotka työskentelivät luovissa pienryhmissä. Osanottajia pyydettiin kertomaan, mitä he yhdistävät Merenkurkun saaristoon. Lopputulos näkyy aukeaman kuvissa.

TUOMO VÄÄNÄNEN →

PATRICIA RODAS & DRAGOS ALEXANDRESCU

PATRICIA RODAS & DRAGOS ALEXANDRESCU

SVERRE BOUCHT / POHJANMAAN MUSEO / ÖSTERBOTTENS MUSEUM

MIKKO LEHTIMÄKI

PATRICIA RODAS & DRAGOS ALEXANDRESCU

Visionen för Kvarkens skärgård år 2020

Kvarkens skärgård är ett välkänt världsarv med ett unikt geologiskt landskap, som erbjuder en attraktiv miljö för invånare och genuina upplevelser för besökare.

Kvarkens världsarvsdelegation godkände enhälligt visionen strax innan jul 2007. Visionen är en ledstjärna för alla aktörer i världsarvet. Det tog ett år att ta fram visionen och arbetet inleddes med ett seminarium för allmänheten. Seminariet hade ca 100 deltagare, som jobbade kreativt i små grupper. Visionärerna ombads berätta om vad de förknippar med Kvarkens skärgård. Resultatet ses på bilderna nedan.

TUOMO VÄÄNÄNEN →

PATRICIA RODAS & DRAGOS ALEXANDRESCU

PATRICIA RODAS & DRAGOS ALEXANDRESCU

SVERRE BOUCHT / POHJANMAAN MUSEO / ÖSTERBOTTENS MUSEUM

MIKKO LEHTIMÄKI

PATRICIA RODAS & DRAGOS ALEXANDRESCU

Geologia ja luonto

Geologia on maapalloa tutkiva tiede.

Geologia tutkii pääasiassa maapallon uloin-
ta kuorta ja sitä peittäviä maalajeja sekä
niiden koostumusta, rakennetta, prosesseja
ja syntyhistoriaa.

Merenkurkun saaristoa voi kutsua jääkauden ulkoilmamuseoksi, sillä merestä kohoava maisema paljastaa nähtävämme lähes koskemattomat mannerjään jäljet.

Saariston historia alkoi 1800 miljoonaa vuotta sitten kallioperän muodostuessa.

Miljoonien vuosien aikana Korkea Rannikko kehittyi kumpuilevaksi ylänköalueeksi, kun taas Merenkurkun saaristo hioutui tasaiseksi maisemaksi. Viimeisten 2–3 miljoonan vuoden aikana on ollut useita jääkausia, jolloin maailmanperintöalue on ollut usean mannerjäätikön keskustassa. Suurin osa alueen maapeitteestä on muodostunut edellisen, 120 000 vuotta sitten alkaneen Veiksel-jääkauden ja sen sulamisvaiheen aikana, kun valtava jäämassa lopulta alkoi sulaa 15 000 vuotta sitten.

Viimeisimmän jääkauden aikana mannerjää oli paksuimmillaan Merenkurkun ja Korkea Rannikon alueella. Koko Fennoskandian ja osan Keski-Eurooppaa peittänyt kolme kilometriä paksu jääpeite painoi maankuorta noin kilometrin verran nykyistä alemmas. Tämän jälkeen ilmasto lämpeni jälleen ja jää alkoi sulaa, jolloin paine helpotti ja maankuori alkoi kohota takaisin entiselle korkeudelleen. Aluksi kohoaminen oli nopeaa, jopa 10 cm vuodessa. Maankuori on noussut jo n. 800 m, ja kohoaminen hidastuu vähitellen. Nykyisin vauhti on n. 8 mm vuodessa. Tämä tarkoittaa sitä, että Merenkurkun saariston pinta-ala kasvaa vuosittain noin neliökilometrin eli 100 hehtaaria. Se vastaa 80 Vaasan toria. Laakeassa maisemassa muutokset näkyvät nopeasti. Uusia saaria kohoaa merestä, kun taas toiset laajenevat ja liittyvät yhteen. Lahtia syntyy ja muuttuu fladoiksi, kluuvijärviksi, järviksi ja kosteikoiksi. Yhden sukupolven aikana alue voi muuttua uimarannasta rantaniityksi.

TUJUA WARÉN

Kun jää oli sulanut 10 500 vuotta sitten maa oli jo kohonnut 500 metriä matkallaan kohti alkuperäistä korkeuttaan. Aluksi meri oli lähes 300 metriä syvä ja Merenkurkun saaristo oli vielä syvällä vedenpinnan alapuolella. Sen sijaan Korkeanrannikon korkeimmat huiput kohosivat vedenpinnan yläpuolelle ja tuon ajan rantaviiva on nykyään 286 metriä merenpinnan yläpuolella ja kohoaa maisemassa kalottivuorena.

Efter att isen smält bort för 10 500 år sedan hade landet redan stigit 500 meter på väg tillbaka till sitt ursprungliga läge. I början var havet nästan 300 meter djupt och Kvarkens skärgård låg ännu långt under vattenytan. Men Höga Kustens högsta toppar stack upp över vattenytan och den tidens strandlinje ligger idag 286 meter över havet och syns som kalottberg i landskapet.

SEPPO LAMMI

SEPPO LAMMI

Geologi och natur

Man kan kalla Kvarkens skärgård för istidens friluftsmuseum: landskapet som höjer sig ur havet avslöjar det som legat dolt under havsytan och visar oss de nästan orörda spåren efter istiderna.

Vår skärgårds historia började för 1800 miljoner år sedan då berggrunden bildades.

Under årmiljonernas gång utvecklades Höga Kusten till ett höglänt, kuperat område medan Kvarkens skärgård slipades ner till ett flackt landskap. Under de senaste 2–3 miljoner åren har det funnits flera istider och världsarvet har legat mitt i centrum av flera inlandsisar. Det mesta av områdets jordtäcke bildades under och efter den senaste istiden, Weichsel, som började för 120 000 år sedan och vars enorma ismassa slutligen började smälta för 15 000 år sedan.

Under den senaste istiden var inlandsisen som tjockast över Kvarken och Höga Kusten. Det tre kilometer tjocka isträcket tyngde ner jordskorpan en kilometer i hela Fennoskandien och i delar av central-Europa. Då det blev varmare igen och isen började smälta lättade trycket, och jordskorpan började återgå till sitt tidigare läge. I början gick det snabbt, ända upp till 10 cm per år. Jordskorpan har hittills stigit ca 800 meter och landhöjningstakten blir allt långsammare. Idag är landhöjningen ca 8 mm per år. Det betyder att Kvarkens skärgård fortfarande växer med 1 km², alltså 100 hektar, varje år. Det motsvarar 80 stycken Vasa torg. I det flacka landskapet syns förändringarna snabbt. Nya öar stiger ur havet medan andra växer och sammanfogas. Vikar avsnörts och blir till flador, glon, sjöar och våtmarker. Under en mansålder kan en plats förvandlas från simstrand till strandäng.

Geologi är vetenskapen om jorden. Geologin koncentrerar sig främst på jordens skal, d.v.s. berggrund och jordarter, och studerar deras sammansättning, struktur, processer och hur de uppkommit.

Usein merestä nouseva morenisevälänne sulkee fladat ja kluuvijärvet. Näin jääkaudesta muistuttava vinottainen muoto toistuu myös pitkulaisissa merenlahtien, fladojen ja kluuvijärvien ketjuissa ja kertoo jään kulkusuunnasta.

Ofta är det en moränrygg som stiger upp ur havet som stänger till fladorna och glosjöarna. På så sätt upprepas den sneda formen, som påminner om istiden, också i de avlånga kedjorna av havsvikar, flador och glosjöar och vittnar om isens rörelseriktning.

Björkössä on helposti havaittavissa miten laaja merestä nouseva De Geer -moreenikenttä muodostaa flada- ja kluuvijärviketjuja.

På Björkö är det lätt att se hur det stora fältet av De Geer-moräner, som stiger upp hur havet bildar flada- och glosjökedjor.

JUKKA OJALAINEN

Pirunpellot syntyivät aaltojen huuhtoessa hie-
non aineksen pois muinaiselta merenrannalta.

Djävulsåkrar har uppstått då vågorna sköljt bort
finare material från den forna havsstranden.

Metsän kehitys maankohoamisrannikolla:
rantaniitty, jossa tyrnipensaita, harmaaleppä-
vyöhyke, koivumetsä ja lopulta vanha kuusi-
metsä.

Skogens utveckling på landhöjningsmark:
strandäng med havtorn, gråalsbälte, björkskog
och slutligen gammal granskog.

Merenskurkun maisema muodostui valtavan mannerjään ja meren liikkeiden seurauksena. Jää raapi maanpintaa ja kallioperästä irronneesta maa-aineksesta tuli moreenia, joka on sekoitus lohkaraita, kiviä, soraa, hiekkaa ja savea. Meren aallot ovat muovanneet moreenia hiomalla kiviä ja huuhtomalla pois hienointa ainesta. Näin on syntynyt rantatörmiiä ja kivikkoja – niin kutsuttuja pirunpeltoja. Monin paikoin jään voima painoi ja muovasi moreeni-aineksen selkeiksi ja säännöllisiksi erityyppisiksi moreeniselänteiksi. Tunnetuimpia moreeniselänteitä ovat De Geer- eli pyykkilautamoreenit, joita esiintyy suurina moreenikenttinä maalla ja vedessä.

Maankohoamisen seurauksena luonto muuttuu jatkuvasti sekä merenpinnan ylä- että alapuolella. Kun esimerkiksi Atlantin kasveilla ja eläimillä on ollut mil-
joonia vuosia aikaa sopeutua ympäristöönsä, ei Merenskurkun murtoveden lajeilla ole ollut aikaa sopeutua kuin muutamia tuhansia vuosia. Tämä on yksi syy, miksi Merenskurkussa on niin vähän lajeja valtameriin verrattuna.

Kun maa kohoo vedestä, siinä alkaa pian kasvaa kaislikkoa, saroja ja erilaisia ran-
takasveja. Näiden kasvien on kestettävä juurien ympäristön vettymistä ja jäätymistä.
30–40 vuoden kuluttua maaperä on riittävän vakiintunutta mesiangervolle, tyrnille
ja lepälle. Seuraavaksi vuorossa ovat lehtipuut, kuten koivut ja pihlajat. Vihdoin maa
on riittävän vanhaa, n. 60 vuotta, jotta kuusimetsä alkaa viihtyä siinä. Tätä kutsutaan
sukessioksi eli seuraannoksi – syntyy selkeitä vyöhykkeitä, jotka voi nähdä hyvin
vaeltamalla rannalta kauemmas kohti saaren korkeinta kohtaa. Vaihtelevuuden joh-
dosta maankohoatismetsät ovat runsaslajisia ja niissä viihtyy monia harvinaisia ja
uhanalaisia lajeja, kuten esimerkiksi valkoselkätikka, merikotka ja kruunuhaarakas-
sieni.

Landskapet i Kvarken bildades av den enorma inlandsisens framfart och av havets rörelser. Isen skrapade jordytan och materialet som lossnade från berggrunden blev till jordarten morän, som är en blandning av block, sten, grus, sand och lera i en salig röra. Havets vågor har sedan bearbetat moränen genom att slipa stenarna och skölja bort det finare materialet. På så sätt har det uppstått strandvallar och stenfält - ”djävulsåkrar”. På många ställen tryckte och formade isens krafter moränmaterialet till tydliga och regelbundna moränryggar av olika slag. De mest kända moränryggarna är De Geer-, eller tvättbrädesmoränerna, som bildar stora fält både på land och i vattnet.

Till följd av landhöjningen förändras naturen ständigt både ovan och under vattenytan. Medan växter och djur i Atlanten har haft miljoner år på sig att an-
passa sig till sin miljö, så har arterna i Kvarkens brackvatten inte haft mer än några
tusen år på sig. Det är bland annat därför som det finns så få arter här jämfört med i
världshaven.

Då landet stiger upp ur havet koloniserar det snabbt av vass, starr och olika strand-
ängsväxter. De här växterna får stå ut med att bli både våta och frusna om rötterna.
Efter 30–40 år har marken stabiliserats tillräckligt för att älggräs, havtorn och al ska
kunna ta över. Nästa i tur är lövträd som björk och rönn. Till slut är marken tillräck-
ligt gammal, ca 60 år, för att granskog ska trivas. Det här kallas succession och ger
upphov till tydliga bälten som man lätt kan se själv då man vandrar från stranden
längre in mot öns högsta punkt. Föränderligheten gör att landhöjningsskogarna är
rika på arter och många sällsynta och hotade arter bor i dem, t ex vitryggig hackspett,
havsörn och kandelabersvamp.

TUOMO VÄÄNÄNEN

**Ahkeran luonnon-
suojelutyön** ansiosta merikotka
on yhä tavallisempi näky saaristossa.

Pohjanlahdenlauha on niitä kasveja joka
ensimmäisenä valloittavat maankohoamisrannat
ja se esiintyy vain Itämeressä.

Kurki kalastaa mielellään matalissa pouka-
missa ja suojaissa lahdissa, joita on runsaasti
Merenskurkussa.

Havsörnen är en allt vanligare syn i skärgården
tack vare flitigt naturskyddsarbete.

Gultätel är en av de växter som först kolo-
niserar landhöjningsstranden och är unik för
Östersjön.

Tranan fiskar gärna i grunda fjärdar och skyd-
dade vikar, som det finns gott om i Kvarken.

TUOMO VÄÄNÄNEN

NINA ÖVERHOLM

PATRICIA RODAS & DRAGOS ALEXANDRESCU

JENS HANNUS

ARI VALKOLA

Miten maailmanperintöä suojellaan?

Unescon uhanalaisten maailmanperintökohteiden luettelo

Maailmanperintökohteiden lisätään uhanalaisten maailmanperintöjen *World Heritage in Danger*-luetteloon, kun halutaan kiinnittää kansainvälinen huomio ongelmiin ja käynnistää uhkien torjunta nopeasti. Vuonna 2010 uhanalaisten maailmanperintökohteiden luettelossa oli 34 kohdetta.

Outstanding Universal Value (Erityisen suuri yleismaailmallinen merkitys/Särskilt stort universellt värde)

Mitä maailmanperinnössä suojellaan?

Maailmanperinnöllä on oltava erityisen suurta yleismaailmallista merkitystä (outstanding universal value), joka määritellään kolmen tekijän avulla: maailmanperintökriteerit, integriteetti ja suojelutoimenpiteet. Merenkurkun saaristo on valittu maailmanperintökohteeksi niin kutsuttujen geologisten maailmanperintökriteerien perusteella, joilla käytännössä tarkoitetaan nopeaa maankohoamista ja jääkausien leimaamaa kivistä maisemaa. Integriteetillä tarkoitetaan sitä, kuinka koskematon maailmanperintö on. Integriteetti voidaan turvata hoitamalla maailmanperintöä hyvin ja ehkäisemällä negatiivista kehitystä sellaisissa kohteissa jotka ovat riittävän suuria kuvaamaan ja säilyttämään ainutlaatuisia arvoja. Merenkurkun saaristossa geologiset arvot ovat keskeisellä sijalla, mutta niin kasvisto, eläimistö kuin kulttuurimaisemakin ovat olennainen osa maailmanperinnön integriteettiä. Ennen kuin alueemme sai maailmanperintöaseman Suomen piti vakuuttaa, että kaikki tarvittavat suojelutoimenpiteet on taattu lainsäädännön, hallinnon ja tiedotamisen keinoin.

Mikä maailmanperintöämme uhkaa?

Maankohoaminen on pysyvää vielä muutaman tuhannen vuoden ajan ja jääkauden jäljet maisemassa ovat poikkeuksellisen vakaita. Maailmanperinnön tuhoutuminen vaatisi laajamittaista alueen riistämistä tai suuria luonnonkatastrofeja. Maailmanlaajuinen ilmaston lämpeneminen ei sinällään uhkaa maankohoamista, mutta kohoava merenpinta voi hidastaa maankohoamisen nykyisiä vaikutuksia. Potentiaalisia maailmanperintöön kohdistuvia uhkia voivat olla rakennushankkeet, jotka voivat olennaisesti muuttaa maankohoamismaisemaa. Myös kävijämäärän hallitsematon kasvu tai merellä tapahtuvat öljy- tai myrkkyyttömyydet voivat uhata maailmanperinnön biologisia ja kulttuurisia arvoja.

Kuinka suojelemme maailmanperintöämme?

Jo 1990-luvulla, kauan ennen kuin Merenkurkun saaristo sai maailmanperintöaseman, noin 60 % alueesta oli liitetty kansallisiin luonnonsuojeluohjelmiin ja EU:n Natura 2000 luonnonsuojeluverkostoon (ks. kartta s. 4–5). Luonnonsuojelualueita koskevat määräykset suojaavat erittäin hyvin niin geologisia muodostelmia, eläimiä kuin kasvejakin. Luonnonsuojeluohjelmiin kuulumattomia alueita on pääosin merialueilla, mutta myös Raippaluodon ja Björköön maa-alueilla. Maailmanperinnön ainutlaatuiset arvot on suojattu riittävässä määrin Suomen omalla lainsäädännöllä, joka säätelee koko alueen kaikkia toimintoja. Maailmanperintöarvo ei tuo mukanaan uutta lainsäädäntöä eikä tiukenna aiempia suojelupäätöksiä.

Hur skyddas världsarvet?

Vad är det som ska skyddas i världsarvet?

Ett världsarv ska ha "särskilt stort universellt värde" (outstanding universal value), som består av tre delar: världsarvskriterier, integritet och skyddsåtgärder. Kvarkens skärgård är utsedd till världsarv på basen av de så kallade geologiska världsarvskriterierna, som i praktiken är den snabba landhöjningen och vårt steniga landskap präglad av istider. Integritet är ett mått på hur intakt världsarvet är. Integriteten är säkrad då världsarvet är väl skött, inte utsätts för negativa effekter av utveckling, och när det är tillräckligt stort för att både visa upp och bevara de unika värdena. I Kvarkens skärgård är de geologiska värdena de centrala, men både flora, fauna och kulturlandskap är en väsentlig del av världsarvets integritet. Innan vi fick världsarvstatus måste Finland garantera att alla nödvändiga skyddsåtgärder var på plats genom lagstiftning, förvaltning och information.

Finns det några hot mot vårt världsarv?

Landhöjningen är stabil under några tusen år framöver och istidens spår i landskapet är sällsynt robusta. Det krävs omfattande exploatering eller stora naturkatastrofer för att förstöra vårt världsarv. Den globala uppvärmningen hotar inte landhöjningen i sig, men en stigande havsvattennivå kan bromsa landhöjningens nuvarande effekter i landskapet. Potentiella hot mot världsarvet är stora byggnadsprojekt, som väsentligt förändrar landhöjningslandskapet. Även en okontrollerad ökning av besökare samt olje- och giftkatastrofer till havs kan hota världsarvets biologiska och kulturella värden.

Hur skyddar vi vårt världsarv?

Redan på 1990-talet långt innan Kvarkens skärgård fick världsarvsstatus hade ca 60 % av området tagits med i nationella naturskyddsprogram och i EU:s naturskydds nätverk Natura 2000 (se karta s. 4–5). De naturskyddade områdena har bestämmelser, som mycket väl skyddar både geologiska formationer, djur och växter. Ungefär 40 procent av världsarvet ingår inte i naturskyddsprogram. De är i huvudsak havsområden, men där ingår även stora landområden på Replot och Björkö. Världsarvets unika värden har ett tillräckligt skydd i Finlands egen lagstiftning, som styr all verksamhet i hela området. Världsarvsstatusen har varken medfört ny lagstiftning eller skärpt tidigare naturskyddsbeslut.

Unescos lista över världsarv i fara

Ett världsarv tas med på listan över världsarv i fara "World Heritage in Danger" för att fästa omvärldens uppmärksamhet på problemen och för att få till stånd snabba insatser för att avvrja hoten. År 2010 finns 34 världsarv på listan över världsarv i fara.

Ympäristökatastrofit uhkaavat ensisijaisesti maailmanperinnön kasvistoa ja eläimistöä. Öljyonnettomuus olisi kova isku kivivaltakunnan keskellä elävälle saaristolinnustolle.

Miljökatastrofer hotar främst floran och faunan i världsarvet. Skärgårdsfåglarna som lever mitt i stenriket skulle drabbas hårt av en oljeolycka.

MICHAEL HALDIN

Minne vesi katoaa?

1600-luvulla tiedemiehet pohtivat, minne vesi rannikoilta häviää. "Wattuminskning" selitettiin merivirtojen muuttumisella, merenpohjassa olevilla rei'illä ja jopa vedenpaisumuksella. 1700-luvulla maan kohoaminen alettiin nähdä ilmiönä, mutta teoria alkoi yleistyä vasta 1800-luvulla, jolloin myös jääkausi pystyttiin yhdistämään ilmiöön. Teoria syntyi, kun veden korkeutta alettiin seurata hakkaamalla merkkejä rantakiviin ja kallioihin. Kuvassa Simon Mattsonin "Watten mark" Rönnskärenin saaristossa.

Vart tar vattnet vägen?

På 1600-talet debatterade vetenskapsmännen om vart vattnet vid kusterna försvann. "Wattuminskningen" förklarades med ändrade havsströmmar, hål i havsbotten och till och med syndafloden. På 1700-talet gavs landhöjning som förklaring till fenomenet, men det var först på 1800-talet som teorin vann mer understöd och istiden kunde förknippas med fenomenet. Teorin växte fram då man började följa med vattenståndet genom att hugga in märken på strandstenar och i klippor. På bilden Simon Mattsons "Watten mark" i Rönnskärens arkipelag.

Tutkimus ennen ja nyt

Nykyisin käytettävissä on tarkkoja menetelmiä maankohoamisen nopeuden määrittämiseksi. Tutkimustulokset antavat meille uutta tietoa maiseman geologisesta historiasta. Haastattelimme Turun yliopiston professoria Matti Räsästä:

Mitä on maaperägeologia?

Maaperä- eli kvartaari-geologia tutkii maankuoren kohtuullisen nuorta ylintä osaa, sen historiaa ja koostumusta. Tämän kerroksen alla on hyvin vanhaa skandinaavista kallioperää. Maaperägeologia on oikeastaan Suomen luonnonhistorian tutkimusta, joka on kiinteästi yhteydessä mm. biologiseen tutkimukseen.

Miten päädyit tutkimaan Merenkurkun maaperää?

Merenkurkussa on ihan maailmanlaajuistestikin ajateltuna valtavan hyvää tutkimusaineistoa. Oma mielenkiintoni Merenkurkkua kohtaan heräsi jo opiskeluaikana, mutta mahdollisuus tutkimustyön tekemiseen alueella tuli vakituisen yliopistoviran ja sen tuoman akateemisen vapauden myötä. Täällä ikänsä elänyt kansalainen manaa kiviä ja vettä, joka on aina vaan madaltuu. Yleismaailmallisesti katsoen maisema on kuitenkin hyvin ainutlaatuinen ja muualta tuleville jopa eksoottinen.

Hauska lisämauste jutussa on se, että olen Vaasassa syntynyt ja sain vasta hiljattain tietää, että minulla on sukujuuret Björköbysä. Juuri siellä tehdään keskeinen osa tutkimustyöstämme.

Mikä on merkittävin löytösi maailmanperintöalueella?

Björköbyn kairauksien yhteydessä löysimme kymmeniä metrejä paksusta maakerroksesta vanhoja järvikerrostomia, jotka kertovat kylmemmän aikakauden kasvistosta ja eläimistöstä. Löytö valaisee alueen luonnonhistoriaa ja antaa meille tärkeää tietoa koko jääkauden ilmastokehityksestä.

Miten Matti Meikäläinen voi tutkia Merenkurkun maaperää?

Kannattaa katsoa ympärilleen ja tarkkailla esimerkiksi miten isot lohkarit sijoittuvat maisemaan sekä ottaa selvää mitä yleisesti tiedetään alueen geologisesta historiasta. Jos maankaivauksen yhteydessä havaitsee jotakin erikoista, olisi hyvä ottaa valokuvia ja lähettää ne tutkijoille. Suuremmista kaivaustöistä voi tiedottaa tutkijoille, jolloin he voivat tulla itse paikan päälle mahdollisuksiensa mukaan. Esimerkiksi maalämpökaivojen porauksiin ja kaivauksiin olisi usein mahdollista yhdistää pieni tutkimus. Näin saisimme paremmin talteen havainnot maaperän koostumuksesta.

Onko Merenkurkussa ollut mammutteja?

Ei ole mitään syytä olettaa etteikö olisi ollut. Viimeistä jääkautta edeltäneillä, nykyistä kylmemmillä ajanjaksoilla alueella kasvoi koivumetsää ja tundrakasvillisuutta, joka oli mammuttien luontaista elinympäristöä. De Geer -moreeniselänteiden kaivauksissa voi hyvinkin löytyä kivi, joka osoittautuikin mammutinhampaaksi. Pidä siis silmät auki!

Forskning förr och nu

Idag har vi exakta mätmetoder för att bestämma landhöjningshastigheten och dagens forskning ger oss nya rön om landskapets geologiska historia. Professor Matti Räsänen vid Åbo universitet svarar på våra frågor:

Vad är kvartärgeologi?

I praktiken koncentrerar sig professuren i kvartärgeologi, alltså jordartsgeologi, på forskning om de relativt unga jordarterna som täcker Skandinaviens urgamla berggrund, deras historia och sammansättning. Man kan säga att kvartärgeologi är forskning om Finlands naturhistoria och den är tätt sammanlänkad med bl.a. biologisk forskning.

Hur kommer det sig att du undersöker Kvarkens kvartärgeologi?

I Kvarken har vi mycket bra forskningsmaterial, helt på världsnivå. Mitt intresse för Kvarken vaknade redan under studietiden men möjligheten att forska på området kom med den akademiska friheten som en fast universitetstjänst innebar. En vanlig medborgare som levt hela sitt liv här förbannar stenarna och vattnen som blir allt grundare, men globalt sett är landskapet mycket unikt och till och med exotiskt för folk utifrån.

Dessutom är det en trevlig tilläggsrydd att jag är född i Vasa och nyligen fick veta att jag har släktrötter i Björköby, där en central del av forskningsarbetet görs.

Vad är ditt största fynd på världsarvsområdet?

Vid borrhningar i Björköby hittade vi ett tiotals meter tjockt jordlager med gamla sjöavlagringar, som berättar om floran och faunan under en kallare tidsperiod. Fyndet belyser områdets naturhistoria och ger oss viktig information om hela istidens klimatutveckling.

Hur kan gemene man undersöka Kvarkens kvartärgeologi?

Det lönar sig att se sig omkring och till exempel observera hur stora stenblock är placerade i landskapet och sätta sig in i vad man vet om områdets geologiska historia. Om man gräver i marken och ser något speciellt kan man bra ta fotografier och skicka dem till forskarna. Man kan meddela forskarna om större utgrävningar och om de har möjlighet kommer de dit. Det skulle till exempel ofta vara möjligt att göra små undersökningar då man gräver och borrar för bergvärmebrunnar. På det viset kan vi bättre ta tillvara observationerna om jordarternas sammansättning.

Har det funnits mammutar i Kvarken?

Det finns inget skäl att anta att det inte har funnits mammutar. Under perioderna före den senaste istiden, då det var kallare än vad det är nu, täcktes området av björskog och tundravegetation, som var mammutarnas naturliga livsmiljö. Om man gör utgrävningar i en De Geer-moränrygg kan man mycket väl hitta en sten som visar sig vara en mammuttand. Håll alltså ögonen öppna!

Turun yliopisto ja Geologinen tutkimuskeskus tekevät tutkimustyötä maailmanperintöalueella. Tässä De Geer-moreenin maakerrokset ovat tutkijoiden Janne Huitin ja Aleksis Klavin kiinnostuksen kohteena.

Åbo Universitet och Geologiska forskningscentralen bedriver forskning kopplat till världsarvet. Här är det jordlagren i en De Geer morän som fångat forskarna Janne Huittis ja Aleksis Klaps intresse.

Maailmanperintö tunnetuksi!

Maailmanperintösopimuksen mukaisesti on tärkeää tiedottaa maailmanperinnöstä alueen asukkaille ja alueella kävijöille. Tätä toteutetaan nykyään muun muassa infopisteiden, maastoon sijoitettujen infotaulujen, esitteiden, koulutettujen oppaiden, internetin sekä erilaisten kaupallisten tuotteiden avulla.

Merenkurkun maailmanperintölogo

Kansainvälisesti maailmanperintö on vahva tuotemerkki, joka yhdistetään laadukaisiin tuotteisiin ja palveluihin. Metsähallitus on laatinut Merenkurkun saariston tunnetuksi tekemistä ja markkinointia varten logon, jota voidaan käyttää kaupallisissa tuotteissa ja palveluissa sekä kaikessa maailmanperintöä esittelevässä aineistossa.

Kuka saa käyttää logoa?

Merenkurkun maailmanperintölogoa saavat käyttää maksutta maailmanperinnön parissa työtä tekevät sekä alueen yrittäjät hakemuksen perusteella. Logon käyttöoikeutta voi hakea tuotteille ja palveluille, jotka jollakin tavoin liittyvät Merenkurkun saariston maailmanperintöön. Hakemuslomakkeita voi tilata Metsähallitukselta tai ladata verkkosivustolta www.merenkurku.fi. Hakemukset lähetetään Metsähallitukselle neljä kertaa vuodessa kokoontuvan maailmanperintöneuvottelukunnan käsiteltäväksi.

Lisätietoja: www.merenkurku.fi > Hallinto > Logo

Logossa on kuvattu Merenkurkun kivistä ja laakeaa saaristoa. Siinä on maankohoamismaisema, johon kapeat samansuuntaiset moreeniharjanteet muodostavat lahtia.

Logon illustrerar den steniga och låglänta skärgården i Kvarken. Den lyfter fram landshöjningslandskapet där vikar snörs av från havet av smala, parallella moränryggar.

Gör världsarvet synligt!

En grundpelare i världsarvskonventionen är vikten av att informera om världsarvet till dem som bor i världsarvsområdet och till dess besökare. Det görs idag med hjälp av bemannade infopunkter, skyltar i terrängen, broschyrer, utbildade guider, internet och olika kommersiella produkter.

Kvarkens världsarvslogo

Internationellt är världsarv ett mycket starkt varumärke som förknippas med upplevelser i särklass – något utöver de vanliga. För att synliggöra och marknadsföra Kvarkens skärgård har Forststyrelsen tagit fram en logo som kan användas för kommersiella produkter och tjänster men också i all information om världsarvet.

Vem får använda logon?

Kvarkens världsarvslogo får användas kostnadsfritt av dem som arbetar med världsarvet och av områdets företagare enligt ansökan. Om man har en produkt eller en tjänst som är förknippad med världsarvet Kvarkens skärgård, kan man ansöka om rätt att använda logon. Ansökningsblanketten kan beställas av Forststyrelsen eller laddas ner från www.kvarken.fi. Ansökan skickas in till Forststyrelsen och behandlas av världsarvsdelegationen, som har möte fyra gånger per år.

Mer information: www.kvarken.fi > Administration > Världsarvslogo

Merenkurkun tarinaa voi lukea myös runsaasti kuvitetusta Jääkauden jälkinäytös -teoksesta.

Historien om Kvarken kan du också läsa om i den rikt illustrerade boken Ekot från istiden.

Syksyllä 2010 jo 40 yrittäjällä oli Merenkurkun maailmanperintölogon käyttöoikeus yli 30 tuotteelle ja 27 palvelulle. Logon käyttöoikeus oli myönnetty niin hopeakoruille ja avaimenperille kuin majoituspalveluille ja risteilyillekin.

Hösten 2010 används Kvarkens världsarvslogo av 40 företagare för drygt 30 produkter och 27 tjänster. Bland dem finns allt från silversmycken och nyckelringar till övernattning och kryssningar.

TUJJA WARÉN

Koulusta maailmanperintökoulu

Unescolla on koulujen verkosto, ASPnet (Associated Schools Project Network), joka tekee ruohonjuuritason työtä Unescon rauhan- sekä turvallisuustavoitteiden toteuttamiseksi. Suomen ASP-koulut, joita on 60, ovat erikoistuneet ihmisoikeus-, maailmanperintö- ja luonto-opetukseen. Suomessa kouluverkostoa koordinoi Opetushallitus.

Unesco har ett nätverk för skolor, ASPnet (Associated Schools Project Network), som arbetar på gräsrotsnivå för att förverkliga Unescos mål att främja fred och säkerhet. Finlands ASP-skolor, 60 stycken, har specialiserat sig på människorätts-, världsarvs- och naturpedagogik. I Finland är det Utbildningsstyrelsen som koordinerar skolnätverket.

Maailmanperintö opetusohjelmassa

Tina Udell ja Sophia Palmberg ovat biologian ja maantiedon opettajia Petolahden yläasteella, joka on *Maailmanperintöalueet yhteistyössä – 63 astetta pohjoista* (63°N) -projektin koekoulu. Projektissa on kehitetty harjoitustehtäviä, joiden avulla koululaiset saadaan kiinnostumaan sekä ymmärtämään maailmanperintöämme paremmin. Näin Tina ja Sophia vastasivat kysymyksiimme opetusohjelmasta:

Mitä koekouluna oleminen merkitsee?

Tehtävänäimme on testata 63°N-hankkeessa tuotettua materiaalia ja raportoida, miten opetus on mennyt ja miten tehtäviä voitaisiin kehittää edelleen. Jotta 9. luokan oppilaat saisivat käytännön tuntumaa maailmanperinnöstä, järjestimme toukuussa teemapäivän Moikipäässä sekä maailmanperintöillallisen koulussa.

Miten maailmanperintö voidaan ottaa mukaan opetukseen?

Se sopii hyvin 9. luokan maantiedon tunneille, joilla luetaan jääkaudesta ja sen vaikutuksesta luontoomme, sekä 7. luokan tunneille, kun tutustutaan Suomen luontoon ja maantietoon. Mutta sen voisi hyvin punoa myös kotitalouteen, kuvaamataitoon ja historiaan – valmistaa ruokaa alueen raaka-aineista, vertailla valokuvia ennen ja nyt tai miettiä miten maankohoaminen on vaikuttanut alueen historiaan.

Mikä on seuraava askel Petolahden yläasteella?

Järjestämme talvella koko koululle teemapäivän, jolloin tutustumme sekä omaan maailmanperintöömme että muihin kohteisiin maailmalla. Maailmanperintöteema tulee näkymään myös 9-luokkalaisten kurssiohjelmassa.

Miten maailmanperintöopetusta pitäisi kehittää?

Olisi tärkeää että tämä opetus olisi mukana maailmanperintöalueen koululaisten opetusohjelmassa koko peruskoulun ajan. Olisi myös hyvä järjestää koko opettajakunnalle infotilaisuuksia miten maailmanperintö on sisällytettävissä opetukseen. Olisi mielenkiintoista testata harjoitustehtäviä koulun muilla opettajilla.

Mitä odotatte tulevaisuudelta?

Toivottavasti saamme maailmanperintöteemaan liittyviä leirikoulupaketteja sekä mahdollisuuden tehdä opintomatkoja maailmanperintöalueelle Ruotsin puolella. Meillä oli projektin täydennyskoulutuspäivä Korkea Rannikolla ja oli mahtavaa tajuta miten nämä kaksi aluetta eroavat toisistaan – olemme niin lähellä, mutta silti niin erilaisia!

Lumi ja jää ovat erinomaisia aineksia maailmanperintöopetuksessa.

Snö och is är bra material i världsarvsundervisning.

TUULA WARÉN

Bli en världsarvsskola!

Världsarvet i undervisningen

Tina Udell och Sophia Palmberg är biologi- och geografilärare i Petalax högstadium, som är testskola för världsarvsundervisning inom projektet *Världsarv i samverkan – 63 grader Nord* (63°N). Inom projektet har man tagit fram övningsuppgifter och aktiviteter som kan användas av lärare för att väcka intresset och öka förståelsen för vårt världsarv. Så här svarade Tina och Sophia på våra frågor:

Vad innebär det att ni är testskola?

Vår uppgift är att testa det material som producerats inom 63°N och sedan rapportera om hur det gått och hur uppgifterna kan vidareutvecklas, förklarar Tina och Sophia. För att eleverna i årskurs 9 i praktiken ska få en känsla för världsarvet hade vi i maj en temadag på Molpehällorna och en världsarvsmiddag på skolan.

Hur kan man få in världsarvet i undervisningen?

Världsarvet passar bra in i niornas geografiektioner där man läser om istiden och dess påverkan på vår natur och i sjuans lektioner där man lär sig om Finlands natur och geografi. Men världsarvet kan också vävas in i t ex huslig ekonomi, bildkonst och historia. Man kan laga mat av råvaror från området, jämföra fotografier från förr och nu eller fundera på hur landhöjningen har påverkat traktens historia.

Vad blir nästa steg i högstadiet i Petalax?

I vinter kommer vi att ha en temadag för hela skolan där vi bekantar oss med både vårt eget världsarv och andra världsarv ute i världen. Världsarvstemat kommer också att synas i niornas kursprogram.

Hur ska man gå vidare med världsarvsundervisningen?

För att eleverna i världsarvskommunerna ska lära sig om världsarvet är det viktigt att få med världsarvsundervisningen i läroplanen, så att den hänger med i hela grundskolan. Det skulle också vara viktigt att ha infotillfällen för hela lärarkollegiet om hur världsarvet kan tas upp i undervisningen. Det vore intressant att testa övningsuppgifterna på de andra lärarna i skolan.

Vad är era förväntningar för framtiden?

Förhoppningsvis kommer det att finnas lägerskolpaket men världsarvstema, och även möjlighet till studiebesök i den svenska delen av vårt världsarv. Inom projektet hade vi en fortbildningsdag på Höga Kusten. Det var häftigt att märka skillnaden mellan de två delområdena – att vi är så nära men ändå så olika!

Kuvittele... Esimerkkejä maailmanperintöopetuksesta:

Kuvittele, millainen kotiseutusi olisi ilman perintöä! Mieti asuinpaikkaasi: mikä sielä edustaa mennyttä aikaa? Mikä edustaa nykyaikaa ja tulevaisuutta? Minkä pitäisi säilyä tulevaisuuteen? Mitä voidaan korvata? Mikä on korvaamaton? Lähde: *Världsarv i unga händer – Lärarhandledning om världsarv*. Svenska Unescorådet 2003.

Föreställ dig...

Exempel på världsarvs pedagogik:

Föreställ dig din hembygd utan arv! Tänk på platsen där du bor: vad finns det där som representerar det förflutna? Vad representerar nutiden och framtiden? Vad bör bevaras för framtiden? Vad kan ersättas? Vad är oersättligt? Källa: *Världsarv i unga händer – Lärarhandledning om världsarv*. Svenska Unescorådet 2003.

Biologian- ja maantiedonopettajat

Sophia Palmberg ja Tina Udell kokeilevat maailmanperintöopetusta käytännössä.

Biologi- och geografilärarna

Sophia Palmberg och Tina Udell prövar på världsarvsundervisning i praktiken.

NINA ÖVERHOLM

Oletko sinä maailmanperintölähettiläs?

Maailmanperintölähettilään ensimmäiset viisi tehtävää:

1. Selvitä, onko lähiympäristössäsi geologisia muodostelmia. Sijaitseeko esimerkiksi kesämökkisi pyykkilautamoreeniselänteellä?
2. Tarjoa vieraillesi maailmanperintöateria. Marjoja, hirveä, lammasta, siikaa ja savuslakkaa... vain mielikuvitus on rajanasi.
3. Vie perheesi, ystäväsi tai yrityksesi vieraat tutustumaan johonkin maailmanperintöalueen käyntikohteeseen (ks. sivu 35).
4. Ilahduta ystävääsi tai tuttavaasi lahjoittamalla tälle Merenkurkun maailmanperintötuote. Vaihtoehtoja on runsaasti: retkiä, hilloja, suklaata, kalaverkkoja...
5. Käy tutustumassa muihin maailmanperintökohteisiin – naapuriamme Korkea Rannikkoa unohtamatta.

Maailmanperintömme tarkoittaa upeaa geologiaa, jännittävää historiaa ja rikasta luontoa sekä upeita ympärivuotisia retkeilymahdollisuuksia. Maailmanperintöalueella elää vain pari tuhatta asukasta, mutta maailmanperintöalueen kunnissa asuu kaikkiaan n. 100 000 ihmistä. Sillä, että maailmanperintö on osa aluetta, jolla on aktiivista ja kasvavaa elinkeinoelämää, on suuri merkitys alueen kehitykselle ja asukkaille.

Merenkurkun saariston tulevaisuus on omissa käsissämme. Se, mitä teemme tänään, nostattaa laineita vielä kaukana tulevaisuudessa. Merenkurkun saariston maailmanperintölähettilääksi ryhtyminen tarkoittaa sitä, että levität sanomaa maailmanperinnöstä eri tavoin.

Är du en världsarvsambassadör?

Världsarvet bjuder på en fantastisk geologi, en spännande historia och ett rikt naturliv med fina möjligheter till rekreation året om. Inom världsarvets gränser bor endast ett par tusen invånare, men i världsarvsområdets kommuner bor totalt ca 100 000 människor. Att världsarvet är en del av en region med ett aktivt och växande näringsliv har stor betydelse för områdets utveckling och invånare.

Framtiden för Kvarkens skärgård är i våra händer. Det vi gör idag kommer att ge svallvågor en lång tid framöver. Att vara världsarvsambassadör för Kvarkens skärgård innebär att du sprider budskapet om vårt världsarv på olika sätt.

Världsarvsambassadörens första fem steg:

1. Ta reda på om det finns geologiska formationer i din näromgivning. Kanske din sommarstuga ligger ovanpå en tvättbrädesmorän?
2. Bjud dina gäster på en världsarvsmeny. Bär, älg, lamm, sik och böckling... bara din fantasi sätter gränser.
3. Ta med familjen, vännerna eller företags gäster till någon av världsarvets besöksplatser (se sidan 35).
4. Gör någon glad och ge bort en världsarvsprodukt från Kvarken. Utbudet är stort: utflykter, sylt, choklad, fisknät...
5. Besök andra världsarv – och glöm inte bort vår broder Höga Kusten.

1

PATRICIA RODAS & DRAGOS ALEXANDRESCU

TUOMO VÄÄNÄNEN

PATRICIA RODAS & DRAGOS ALEXANDRESCU

5

Kulttuuri – osa maailmanperintöä

Kaikki alueen asukkaat ovat myös omalla tavallaan osa maailmanperintöä. Jälkeemme jättämämme jäljet ovat tulevien sukupolvien kulttuuriperintöä. Muinaismuistot, kalasatamat, kyläyhteisöt, pellot ja niityt vaikuttavat kaikki osaltaan maailmanperinnön kulttuurimaisemaan.

Kivikkoisesta maankohoamismaisemasta on Merenkurkun asukkaille sekä hyötyä että haittaa. Vanhojen rehevien merenlahtien maaperä sopii oivallisesti viljelyyn ja laidunmaiksi ja lukemattomat kivet ovat erinomaista rakennusmateriaalia. Maata saamme jatkuvasti lisää käyttöömmme. Samalla meidän on ja on aina ollut pakko mukautua maan kohoamiseen siirtämällä sen mukaan satamiamme ja asumusiamme.

Sadut ja tarinat ovat myös tärkeä osa kulttuurihistoriaa. Kerrotaan, että kauan sitten, aikana, jolloin Ruotsi ja Norja olivat jättiläisten maata, Finn-jättiläinen karkotettiin maasta ilkitöidensä vuoksi. Muistoksi kodistaan ja puolustautuakseen peikkoja vastaan jättiläinen otti mukaansa kivillä täyttämänsä suuren nahkasäkin ja lähti etsimään paikkaa, johon asettua. Hän lähti kohti itää, mutta kahlattuaan puoliväliin Merenkurkkuun säkkiin tuli reikä ja kiviä alkoi putoilla säkistä pikku hiljaa. Näin syntyivät Valassaaret ja monet muut seudun saaret ja luodot. Kun jättiläinen pääsi Panike-nimiseen paikkaan, säkin pohja hajosi kokonaan ja loput kivet putosivat mereen. Kiukuspäissään jättiläinen viskeli kiviä vielä ympäriinsä. Näistä kivistä syntyi Raippaluoto, Björkö ja Vallgrund. Säkin rikkoutumispaikalle jäi suurin osa lopuista kivistä.

Kun maanviljely ja karjatalous vähenevät ja pellot, hakamaat ja heinäniityt hiljalleen kasvavat umpeen ja ladot ränsistyvät, maailmanperinnön kulttuurimaisema menettää osan monimuotoisuuttaan. Björköbyn Bodbackissa on tehty aktiivisesti töitä maiseman pitämiseksi avoimena sekä vanhojen kala-aittojen säilyttämiseksi.

Då jordbruket och djurhållningen minskar och åkrar, hagmarker och slätterängar sakta växer igen och lador förfaller förlorar världsarvets kulturlandskap en del av sin mångfald. På Bodback i Björköby har man arbetat aktivt med att hålla landskapet öppet och bevara de gamla fiskebodarna.

Kulturen – en del av världsarvet

På sätt och vis är alla som bor i området en del av världsarvet. De spår vi lämnar efter oss blir kulturarv för framtida generationer. Fornlämningar, fiskehamnar, bysamhällen, åkrar och ängar bidrar alla till världsarvets kulturlandskap.

Det steniga landhöjningslandskapet är till både nytta och förtret för invånarna i Kvarken. Markerna i de gamla frodiga havsvikarna är ypperliga för odling och bete och de otaliga stenarna fungerar som byggnadsmaterial. Vi får mer och mer land till vårt förfogande. Samtidigt är vi, och har alltid varit, tvungna att anpassa oss till landhöjningen genom att flytta på hamnar och bosättning.

Sagor och sägner är en viktig del av kulturhistorien. Det berättas att för länge sedan, på den tiden då jättarna huserade i Sverige och Norge, blev jätten Finn för något illdäds skull utdriven från sitt hem av de andra jättarna. Som minne av sitt hem, och för att kunna försvara sig mot troll, tog Finn gubben – man kallade honom så – med sig en stor skinsäck full av stenar och klippstycken på sin resa för att finna en plats att slå sig ned. Han begav sig österut, men då han hade vadat halvvägs över Kvarken gick det hål på säcken och stenarna började falla ut genom hålet. Av dem bildades Valsörarna och de många holmar och skär som finns i dessa trakter. Då jätten kom till det ställe som bär namnet Panike brast hela säcken och alla stenar föll ur. I sin förargelse slängde jätten stenarna omkring sig åt alla håll. Av de kringkastade stenarna uppstod Replot, Björkö och Vallgrund med deras otaliga holmar, klippor och skär. På det ställe där säcken gick sönder, förblev de flesta stenarna.

MIKAEL HERRGÅRD

Mickelsaariilta löytyy runsaasti jälkiä aiemista sukupolvista. Jatulintarhojen tarkoitus on edelleen hämärän peitossa. Ne ovat maailmanlaajuinen ilmiö kuten maailmanperintökin – niitä esiintyy pitkin rannikoita ympäri maailmaa.

På Mickelsörarna finns gott om spår efter tidigare generationer. Vad jungfrudanserna använts till är fortfarande ett mysterium. Jungfrudansen är precis som världsarvet ett globalt fenomen – de förekommer längs kuster här och där i världen.

Tee löytöretki lähimaastoon!

Merenkurkun saaristo on täynnä löytämistään odottavia mansikkapaikkoja. Yksikään kivi ei ole toisensa kaltainen eikä yksikään saari samanlainen kuin toinen. Ympäri maailmanperintöaluetta on lukuisia paikkoja, joissa pääset tutustumaan alueen luontoon, kulttuuriin ja geologiaan.

Autolla pääset helposti moniin käyntikohteisiin, mutta voidaksesi aidosti kokea maailmanperinnön, on syytä lähteä merelle. Ellei sinulla ole omaa venettä, voit kesällä lähteä risteilylle esimerkiksi Mikkelinsaarille, Valassaarille ja Vaasan saaristoon. Kanootista käsin saat myös aivan uuden näkökulman saaristoon. Tai vedä jalkaasi tukevat kengät ja lähde kivikkoiseen maastoon!

Saaristo tarjoaa elämyksiä myös talvella. Miltä kuulostaisi retki jäällä sähkökyvässä talviauringossa repussa kuumaa kaakaota?

Merenkurkun saariston vierailuopas tarjoaa lähes kaiken, mitä sinun tarvitsee tietää maailmanperinnöstämme, kuten vaikkapa alueen matkailuneuvontapisteiden yhteystiedot. Esitteen saat esimerkiksi Vaasan matkailutoimistosta ja Terranovasta. Voit myös ladata sen maailmanperinnön kotisivuilta www.merenkurku.fi.

I besöksguiden om Kvarkens skärgård finns det mesta du behöver veta om vårt världsarv, inklusive kontaktuppgifter till turismservicen i området. Broschyren kan hämtas från bl.a. Vasa turistbyrå och Terranova och kan laddas ner från världsarvets hemsida www.kvarken.fi.

Geologiset polut

Voit tehdä virtuaalisen vaelluksen Merenkurkun luontopolkuja pitkin ja samalla oppia lisää alueen geologisista muodostumista osoitteessa www.merenkurku.fi, Geologia-otsikon alla.

Geologiska stigar

Du kan göra en virtuell vandring på Kvarkens naturstigar och samtidigt lära dig mer om områdets geologiska formationer på adressen www.kvarken.fi under rubriken Geologi.

Se dina hemknutar med nya ögon!

Kvarkens skärgård är full av smultronställen, redo att upptäckas. Ingen sten är den andra lik och ingen ö har samma karaktär som en annan. Runt omkring i världsarvet finns det utvalda platser där du kan lära känna områdets natur, kultur och geologi bättre.

Med bil når du enkelt många av besöksplatserna, men för att verkligen uppleva världsarvet ska du ta dig ut på havet. Har du ingen egen båt kan du under sommaren åka på kryssningar till bl.a. Mickelsörarna, Valsörarna och i Vasa skärgård. Från en kanot får du ett helt nytt perspektiv på skärgården. Du tar väl på dig stadiga skor då du ger dig ut i den steniga terrängen!

Kom ihåg att skärgården håller öppet på vintern också. En tur på isen i gnistrande vintersol och varm choklad i ryggsäcken är väl aldrig fel!

PATRICIA RODAS & DRAGOS ALEXANDRESCU

Tiedonhaluisimmille suosittelemme retkeä sertifioidun maailmanperintöoppaan kanssa. Maailmanperintöoppaat tietävät kaiken tietämisen arvoisen Merenkurkun saariston maailmanperinnöstä. Tällä hetkellä oppaita on kaksitoista, ja he esittelevät maailmanperintöä sekä teoriassa että käytännössä niin maalla kuin merelläkin.

Den vetgirige kan anlita en certifierad världsarvsguide. Världsarvsguiderna vet allt som man bör veta om världsarvet Kvarkens skärgård. För närvarande står tolv guider till tjänst som kan presentera världsarvet i både teori och praktik, både på land och på vatten.

TUOMO VÄÄNÄNEN

NINA ÖVERHOLM

Aloita retkesi täältä

Moikipään luontoasema (62°89,2' 21°09,0')

Moikipään saaren luontopolun varrella vastaasi tulee nuorta lehtimetsää, matalia fladoja, tuhansia kiviä ja valtavia siirtolohkareita. Satamassa on entinen merivartiolasema ja nuotiopaikka.

Rönnskärin luontoasema (62°06,2' 20°80,3')

Rönnskärin saariston keskellä on karu Fäliskäret vanhoine puisine merimerkkeineen ja luotsiasemineen. Satamassa on kunnan grillauspaikka sekä saunarakennus ja luotsitupia, joita vuokrataan opastetuille ryhmille.

Merten talo (63°20,7' 21°46,2')

Merten talo -infopiste Raippaluodon sillan kupeessa on maailmanperintöalueen portti. Täällä kävijä saa tietoa maailmanperinnöstä, alueella järjestettävistä tapahtumista ja palveluista sekä opastusta. Infopiste palvelee kesäisin.

Sommarön linnakealue (63°16,3' 21°30,5')

Puolustusvoimien vanhalla linnakealueella Södra Vallgrundissa on jännittävä historia ja vaihteleva luonto. Luontopolun varrella on kallioita, hiekkarantaa, kluuvijärvi, soita, reheviä lehtimetsiä ja kuivaa mäntymetsää – eli lähes kaikkea mitä kuvitella saattaa! Vartioutupa on kunnostettu koulujen ja luontoleirien käyttöön.

Svedjehamn (63°35,9' 21°29,7')

Svedjehamnissa, maailmanperinnön sydämessä, voit nähdä selvästi, kuinka maan kohoaminen on vaikuttanut sekä luontoon että kulttuuriin. Bodvatnet runt -luontopolun varrella voit oppia lisää maan kohoamisesta ja tietysti myös tähyillä Merenkurkun komeimpia De Geer -moreeneja yli 20 metriä korkeasta Saltkaret-näköalatornista.

Terranova – Merenkurkun luontokeskus (63°09,9' 21°60,2')

Terranovan pysyvä näyttely on täynnä tietoa maailmanperinnöstä: mannerjäätiköstä, maan kohoamisesta ja nykyisestä luonnosta – täällä opit, miten nämä kaikki nivoutuvat yhteen.

Mikkelinsaarten luontoasema (63°46,1' 21°77,2')

Mikkelinsaarten kivisiä, metsän verhoamia saaria edustaa Kummelskär ja sen luontoasema. Entisellä merivartiolasemalla on kesäkahvila ja saaren luontopoluilla voit tutustua muun muassa kalastajien 1500-luvulta peräisin olevan leiripaikan jäänteisiin.

Västerön vaellusreitti (63°33,7' 21°96,0')

Västerö sijaitsee Maksamaalla, maailmanperintöalueen ulkopuolella, mutta täälläkin voit yhtä lailla nähdä fladoja, rantametsiä ja jään tekemiä uurteita luontopolulla, josta avautuu lisäksi upea näköala länteen Mikkelinsaarten suuntaan.

Lisää käyntikohteita takakannen sisäpuolella olevassa kartassa. Lue lisää käyntikohteista netissä www.merenkurku.fi.

TUULIA WARÉN

TUULIA WARÉN

PATRICIA RODAS & DRAGOS ALEXANDRESCU

Starta din upptäcktsfärd här

Molpehällornas naturstation (62°89,2' 21°09,0')

Ung lövskog, grunda flador, tusentals stenar och väldiga flyttblock möter dig då du vandrar längs naturstigen på Molpehällorna. Vid hamnen finns en f.d. sjöbevakningsstation och en grillplats.

Rönnskärs naturstation (62°06,2' 20°80,3')

Medelpunkten i Rönnskärens skärgård är det karga Fäliskäret med sin gamla träbåk och lotsstation. Vid hamnen finns en rejäl grillplats, samt bastu och lotsstugor som hyrs ut till guidade grupper.

Havets hus (63°20,7' 21°46,2')

Havets hus infopunkt vid Replot bro är en inkörsport till världsarvet. Här får man information om världsarvet samt aktiviteter, service och aktuella evenemang i Kvarkens skärgård. Infopunkten är öppen sommartid.

Sommarö fortområde (63°16,3' 21°30,5')

Försvarsmaktens gamla fortområde i Södra Vallgrund har en spännande historia och omväxlande natur. Längs naturstigen finns klippor, sandstrand, glosjö, myrar, frodig lövskog och torr tallskog – ja, det mesta du kan tänka dig! Den renoverade vaktstugan är till för skolor och naturläger.

Svedjehamn (63°35,9' 21°29,7')

I Svedjehamn, ”i hjärtat av världsarvet”, ser man tydligt hur landhöjningen påverkat både natur och kultur. Längs naturstigen Bodvatnet runt kan du lära dig mer om detta och naturligtvis blicka ut över Kvarkens ståtligaste De Geer -moräner från det 20 meter höga utsiktstornet Saltkaret.

Terranova – Kvarkens naturcentrum (63°09,9' 21°60,2')

Terranova är en utställning fullspäckad med information om världsarvet: Inlandsisen, landhöjningen och naturen vi ser idag – här får du veta hur allt hänger ihop.

Mickelsörarnas naturstation (63°46,1' 21°77,2')

Bland Mickelsörarnas steniga, skogbeklädda öar finns Kummelskär med sin naturstation. Den f.d. sjöbevakningsstationen har ett sommarcafé och på öns naturstig kan du bl.a. se lämningar efter fiskares övernattningsläger från 1500-talet.

Västerö vandringsled (63°33,7' 21°96,0')

Västerö ligger i Maxmo, utanför världsarvsområdet, men du kan likväl se flador, strandskogar och isräfflor på naturstigen som dessutom har man en mäktigt utsikt västerut mot Mickelsörarna.

Fler besöksplatser hittar du på kartan på pärmens insida. Mer info om besöksplatserna finns på webbadressen www.kvarken.fi.

TUOMO VÄÄNÄNEN

PATRICIA RODAS & DRAGOS ALEXANDRESCU

TUULIA WARÉN

TUULIA WARÉN

Yhteystiedot – kuka tietää enemmän maailmanperinnöstä?

Kontaktuppgifter – vem vet mer om världsarvet?

MERENKURKUN SAARISTON

MAAILMANPERINTÖNEUVOTTELUKUNTA

Maailmanperintöneuvottelukunnassa on yli 40 jäsentä, jotka edustavat sekä viranomaisia että sidosryhmiä. Neuvottelukunnalla on sihteeri- ja työryhmiä, jotka valmistelevat maailmanperintöneuvottelukunnan asioita (ks. s. 10). Lisää tietoa neuvottelukunnan toiminnasta löytyy www.merenkurku.fi:ssä. Myös Metsähallituksen henkilökunnalta saat ajankohtaista tietoa neuvottelukunnasta.

VÄRLDSARVSDELEGATIONEN FÖR KVARKENS SKÅRGÅRD

Världsarvsdelegationen har över 40 medlemmar, som representerar både myndigheter och intressegrupper. Delegationen har ett sekretariat och flera arbetsgrupper, som bereder ärenden till delegationen (se s. 10). Besök www.kvarken.fi eller kontakta Forststyrelsen om du är intresserad av delegationens verksamhet.

METSÄHALLITUS FORSTSTYRELSEN

puistonjohtaja / parkchef

Kari Hallantie, puh / tfn 0205 645 262,
kari.hallantie@metsa.fi

erikoissuunnittelija / specialplanerare

Susanna Ollqvist, puh / tfn 0205 645 290,
susanna.ollqvist@metsa.fi

suojelubiologi / skyddsbiolog

Carina Järvinen, puh / tfn 0205 646 103,
carina.jarvinen@metsa.fi

erikoissuunnittelija / specialplanerare

Tuija Warén, puh / tfn 0205 645 282,
tuija.waren@metsa.fi

TERRANOVA

asiakaspalvelu / kundtjänst

puh / tfn 0205 645281, 06 352 3800,
terranova@metsa.fi

luontopedagogi / naturpedagog

Vesa Heinonen, puh / tfn 040 776 5077,
vesa.heinonen@vaasa.fi

intendentti / intendent

Sonja Österholm-Granqvist,
sonja.osterholm-granqvist@vaasa.fi

MERTEN TALO HAVETS HUS

asiakaspalvelu / kundtjänst puh / tfn 050 378

5988, havetshus@korsholm.fi

johtoryhmän puheenjohtaja / styrelsens ord-

förande **Erik Sjöberg**, puh / tfn 044 252 0961,
erik.sjoberg@netikka.fi

POHJANMAAN LIITTO ÖSTERBOTTENS FÖRBUND

maakuntajohtaja / landskapsdirektör

Olav Jern, puh / tfn 044 320 6567,
olav.jern@obotnia.fi

kaavoitusjohtaja / planläggningsdirektör

Saini Heikkuri-Alborzi, puh / tfn 06 320
6538, saini.heikkuri-alborzi@obotnia.fi

ELY-KESKUS ELY-CENTREN

ympäristöneuvos / miljöråd

Pertti Sevola, puh / tfn 0400 667 664,
pertti.sevola@ely-keskus.fi

ryhmäpäällikkö / gruppchef

Leena Rinkineva-Kantola, puh / tfn
040 587 2919, leena.rinkineva@ely-keskus.fi

GEOLOGIAN TUTKIMUSKESKUS GEOLOGISKA FORSKNINGSCENTRALEN

aluepäällikkö / sektorchef

Olli Breilin, puh / tfn 0205 505 210,
olli.breilin@gtk.fi

ympäristögeologi / miljögeolog

Peter Edén, puh / tfn 0205 505 215,
peter.eden@gtk.fi

MUSEOVIRASTO MUSEIVERKET

utkija / forskare

Annika Harjula, puh / tfn 050 310 3301,
annika.harjula@nba.fi

KUNNAT KOMMUNERNA

Mustasaari / Korsholm

kunnanjohtaja / kommundirektör

Rurik Ahlberg, puh / tfn 040 594 7970,
rurik.ahlberg@korsholm.fi

kehittämispäällikkö / utvecklingschef

Katarina Heikius, puh / tfn 0500 167 063,
katarina.heikius@korsholm.fi

Vaasa / Vasa

hallintojohtaja / administrativ direktör

Veli-Matti Laitinen, puh / tfn 06 325 1035,
veli-matti.laitinen@vaasa.fi

kongressipäällikkö / kongresschef

Maria Backman, puh / tfn 06 325 2900,
maria.backman@vaasa.fi

Maalahti / Malax

kunnanjohtaja / kommundirektör **Mats Brand**,
puh / tfn 06 34 77 111, mats.brandt@malax.fi

Korsnäs

kunnanjohtaja / kommundirektör

Anita Ismark, puh / tfn 06 347 9120,
anita.ismark@korsnas.fi

Vöyri-Maksamaa / Vörå-Maxmo

kunnanjohtaja / kommundirektör

Christina Öling, puh / tfn 06 382 0201,
christina.oling@vora-maxmo.fi

POHJANMAAN MATKAILU ÖSTERBOTTENS TURISM

toiminnanjohtaja / verksamhetsledare

Erkki Laakso, puh / tfn 06 325 2904,
erkki.laakso@osterbottensturism.fi

hankepäällikkö / projektchef

Kenth Nedergård, puh / tfn 06 325 2902,
kenth.nedergard@osterbottensturism.fi

Merenkurkun saariston käyntikohteet

Besöksplatser i Kvarkens skärgård

1. Terranova—Merenkurkun luontokeskus

Näyttely Merenkurkun luonnosta, maailmanperintöinfo.

2. Merten talo infopiste

Tietoa Merenkurkun tapahtumista ja palveluista sekä opastusta.

3. Sommarön luontopolku

4,3 km. Nuotiopaikat, laitur, hiekkaranta, järvi, kalilopajastumia, vanha linnakealue, kyläympäristö.

4. Kikanberget luontopolku

0,4 km. Näköalapaikka kalliomaällä, kivikoita.

5. Wargis luontopolku

0,8 km. Nuotiopaikka, päivätupa, siirtolohkareita.

6. Valassaarten luontopolku

3 km. Nuotiopaikka, juomumoreeneja, merenlahtia, maankohoamismetsää, majakka.

7. Svedjehamn, Bodvattnet runt luontopolku

3,8 km. Näköalatorni, nuotiopaikka, kesäkahvila, De Geer -moreeneja, satamaympäristö, vanha kalasatama.

8. Björkö-Panike vaellusreitti

12 km, vaatii venekuljetuksen. Nuotiopaikat, fladat, kluuvijärvet, suot, hakamaat, vanhat koivumetsät.

9. Mikkelsaarten luontoasema

Entinen merivartiostoasema, kesäkahvila, sauna, yöpymismahdollisuus. Luontopolku 2 km, nuotiopaikka, kivinen moreeniselänne, 1500-luvun kalastustukikohdan jäännökset.

10. Västerön vaellusreitti

11 km. Nuotiopaikat, isot siirtolohkareet, kivikot, muinaisrannat, avokalliot, suot, Equity-muistikivi.

11. Moikipään luontoasema

Entinen merivartiostoasema, luontopolku 1,7 km, nuotiopaikka, merenlahdet, maankohoamismetsät, matalaa moreenimaisemaa.

12. Rönnskärin luontoasema

Entinen luotsiasema, luotsitupia, sauna, näyttely, nuotiopaikka, karu ulkosaaristoluento, avokalliot.

1. Terranova—Kvarkens naturcentrum

Utställning om Kvarkens natur, världsarvsinformation.

2. Havets hus infopunkt

Information om aktiviteter, service och evenemang i Kvarken.

3. Sommarö naturstig

4,3 km. Grillplatser, brygga, sandstrand, sjö, klippällar, gammalt fortområde, bymiljö.

4. Kikanbergets naturstig

0,4 km. Utsiktsplats på bergskulle, stenfalt.

5. Wargis naturstig

0,8 km. Grillplats, dagstuga, flyttblock.

6. Valsörarnas naturstig

3 km. Grillplats, oregelbundna transversella moränryggar, havsvikar, landhöjningsskog, fyr.

7. Svedjehamn, Bodvattnet runt naturstig

3,8 km. Utsiktstorn, grillplats, sommarcafé, De Geer-moräner, hamnmiljö, gammal fiskehamn.

8. Björkö-Panike vandringsled

12 km, kräver båttransport. Grillplatser, flador, glosjöar, våtmarker, hagmarker, gamla björkskogar.

9. Mikkelsörarnas naturstation

F.d. sjöbevakningsstation, sommarcafé med bastu och övernattningsmöjlighet. Naturstig 2 km, grillplats med vindskydd, stenig moränrygg, lämningar av fiskeläge från 1500-talet.

10. Västerö vandringsled

11 km. Grillplats, stora flyttblock och moränstenfält, fornstränder, kallt berg, våtmarker, Equity-minnesten.

11. Molpehällornas naturstation

F.d. sjöbevakningsstation, naturstig 1,7 km, grillplats, havsvikar, landhöjningsskog, låglänt moränlandskap.

12. Rönnskärs naturstation

F.d. lotsstation, lotsstugor, bastu, utställning, grillplats, karg utskärnatur, kala klippällar.

LISÄTIETOJA

näistä ja muista käyntikohteista saat seuraavista paikoista:

Terranova—Merenkurkun luontokeskus

Museokatu 3, 65100 Vaasa, puh. 0205 645 281, terranova@metsa.fi, www.merenkurku.fi, www.luontoon.fi/merenkurku, www.retkikartta.fi

Merten talo infopiste

Raippaluodontie 2, 65800 Raippaluoto, puh. 050 378 5988, mertentalo@mustasaari.fi, (kesäisin), www.mustasaari.fi/mertentalo

Vaasan kaupungin matkailutoimisto

Raastuvankatu 30, 65100 Vaasa, puh. 06 325 1145, touristinfo@vaasa.fi, www.matkailupohjanmaa.fi/merenkurku

MER INFORMATION

om dessa och andra besöksplatser fås på:

Terranova—Kvarkens naturcentrum

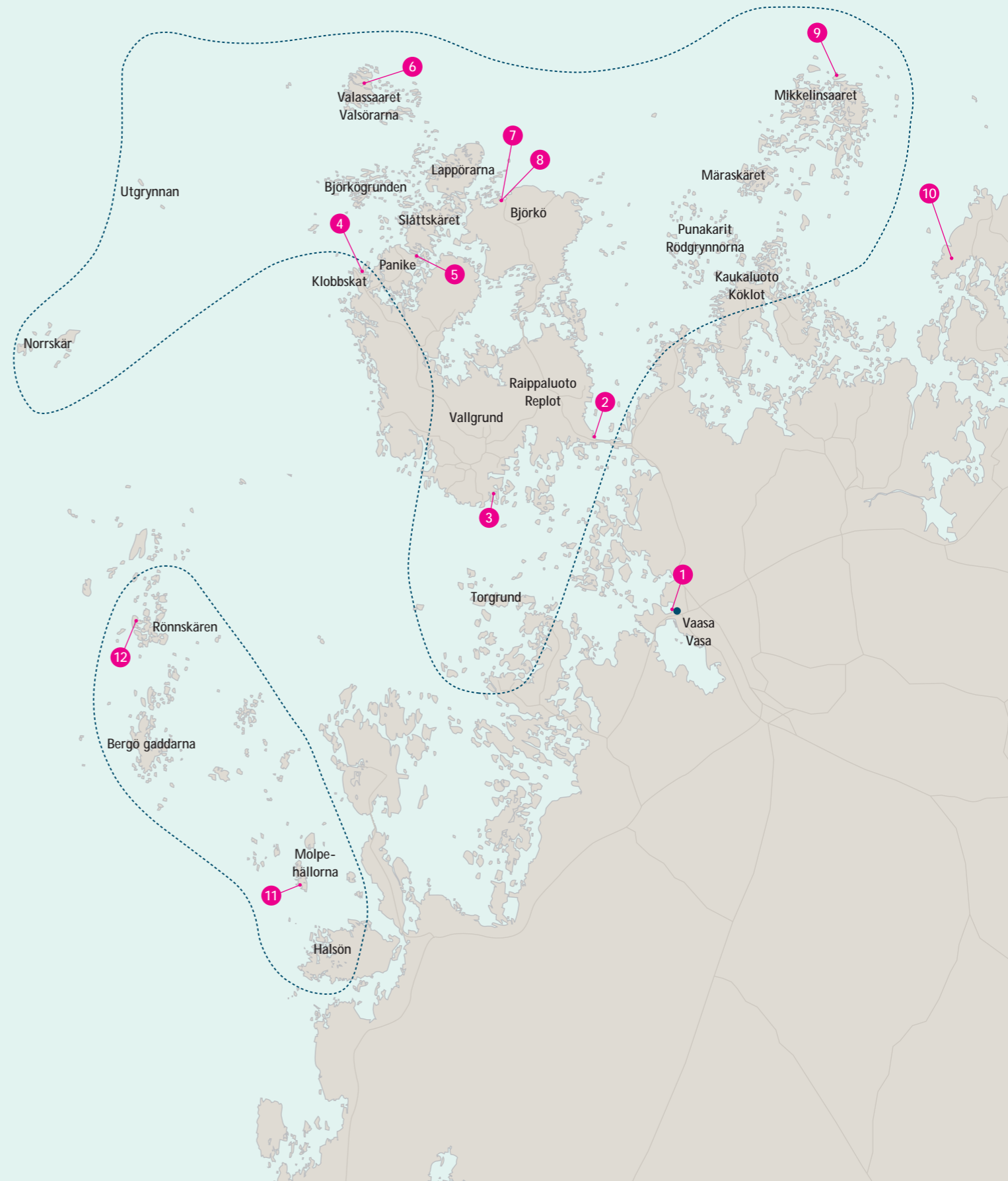
Museigatan 3, 65100 Vasa, tfn. 0205 645 281, terranova@metsa.fi, www.kvarken.fi, www.utinaturen.fi/kvarken, www.utflyktskarta.fi

Havets hus infopunkt

Replotvägen 2, 65800 Replot, tfn. 050 378 5988, havetshus@korsholm.fi (sommartid), www.korsholm.fi/havetshus

Vasa stads turistbyrå

Rådhusgatan 30, 65100 Vasa, tfn. 06 325 1145 touristinfo@vaasa.fi, www.turismosterbotten.fi/kvarken

MIKAEL HERRGÅRD

TUOMO VAANANEN

Saaristo on perintösi — tunnetko sen?

Mitä yhteistä Grand Canyonilla, Taj Mahalilla, Isolla valliriutalla ja Egyptin pyramideilla on Merenkurkun kanssa? Se, että ne kaikki ovat maailmanperintökohteita. Vuonna 2010 maailmanperintökohteita oli 911 kaikkiaan 151 maassa. Yksi näistä on Merenkurkun saaristo — paikka jossa omin silmin voi parhaiten maailmassa tutustua maankohoamisilmion.

Skärgården du ärvde — känner du den?

Vad har Grand Canyon, Taj Mahal, Stora barriärrevet och Egyptens pyramider gemensamt med Kvarken? De är alla världsarv. År 2010 finns det 911 världsarv i 151 länder. Ett av dessa är naturarvet Kvarkens skärgård — den plats på jorden där du bäst kan se landhöjningen med egna ögon.

TUOMO VAANANEN →

PATRICIA RODAS & DRAGOS ALEXANDRESCU

HANS HASTBACKA

Gränsöverskridande samarbete över fjäll och hav
Menet, vuoret ja rajat ylittävä yhteistyö
Grenseoverskridende samarbeid over fjell og hav
Cross-border cooperation over mountain and sea
www.botnia-atlantica.eu

441
Painotus

EERO MURTO MÄKI

EERO MURTO MÄKI

PATRICIA RODAS & DRAGOS ALEXANDRESCU

PATRICIA RODAS & DRAGOS ALEXANDRESCU →

PATRICIA RODAS & DRAGOS ALEXANDRESCU
TUOMO VAANANEN